

Vitsen att värna om svenskan i EU-arbetet

Det sägs att vi blir lite dummare när vi inte talar och skriver på vårt modersmål. Exempelvis när vi väljer engelska i stället för svenska. Vad kan det då betyda för kvaliteten i EU-arbetet? Och hur ska visionen *ett medborgarnära EU* kunna bli verklighet när tolkning och översättning till och från svenska minskar allt mer? Här några pessimistiska reflexioner kring fakta. De optimistiska inbjuds alla läsare att komma med! Diskussion behövs.

klarspråk

När vi arbetar med engelska texter – hur mycket förstår vi egentligen?

En djupare förståelse av en text är möjlig, normalt sett, bara om den är skriven på läsarens modersmål. Det visar en färsk undersökning av Hedda Söderlundh vid Uppsala universitet. Hon har studerat hur undervisning på engelska påverkar svenska högskolestudenters kunskapsutveckling. Ett läsförståelsetest där studenter fick läsa samma kurslitteraturtext på engelska respektive svenska visar att de som läste den svenska texten överlag presterade bättre på förståelsetestet.

Det finns alltså en skillnad i förståelsedjup vid användning av svenska kontra användning av engelska, även om studenterna är duktiga i engelska. Det intressanta är nämligen att Hedda Söderlundh genom sitt test kunnat mäta graden av förståelse. Studenterna har fått fyra möjliga svarsalternativ på varje fråga, där ett svar är mer rätt än de övriga. Den som väljer det mest korrekta svaret har förstått huvudpoängen med texten och inte bara uppfattat den språkliga ytan.

Om svenskar måste använda engelska – vad händer då med deras svenska?

Det finns än så länge inga tydliga forskningsresultat om t.ex. studenters förmåga att kunna tala och skriva om ett ämne på svenska, när de fått undervisning i det på engelska. På universitetsnivå kan professorer och andra lärare dock konstatera att de uppsatser studenterna skriver på svenska är mycket engelskinfluerade. Terminologin är den engelska. Man vet inte vad det heter på svenska.

Gäller detsamma för svenska EU-handläggare?

Det är inte bara för forskare som det är viktigt att kunna förmedla sina resultat till det svenska samhället. Lika viktigt är det att EU-handläggarna förmår förmedla det som skrivs och sägs i EU:s arbetsgrupper på begriplig svenska till beslutsfattare här hemma. Det duger då inte att direktöversföra engelska uttryck till svenska och tro att det fungerar. Ta till exempel ”det finansiella perspektivet”, direkt lånat från engelskan. Vad betyder det *egentligen*? Sådana uttryck blir bara ett ytspråkligt fenomen utan djupare innehåll. De låter kanske märkvärdiga men klingar tomt.

Även EU-handläggarnas förståelsedjup bör alltså bli störst om de inte bara arbetar med den engelska texten utan ser till att jämsides arbeta med den svenska översättningen. Då kan de också bättre förmedla och resonera kring innehållet. Och de kan också bättre hjälpa översättaren att hitta de rätta uttrycken på svenska. Den hjälpen är för övrigt mycket uppskattad!

Vad händer så med svenskan i EU?

Det finns också en annan viktig aspekt i EU-sammanhang när svenska inte längre används. Riskerna är nämligen stora att svenska beslutsfattare/politiker, som alltid får tolkning till och från svenska, inte kan erbjudas en högkvalitativ sådan, om den i tidigare led i lagstiftningsprocessen inte har efterfrågats. Om konferenstolkarna inte får möjlighet att lära sig ett visst sakområde och dess terminologi på förslags- och förhandlingsstadiet, hur ska de då kunna leverera en fullständig tolkning i slutet av processen? Och kommer det att finnas tillräckligt med jobb för de svensktalande tolkar som redan finns anställda i kommissionen? Svaret på den frågan lär redan vara Nej!

Det finns alltså all anledning att fundera över varför departementen inte begär tolkning i de rådsarbetsgrupper, där det finns möjlighet att begära sådan. Med tanke på att Sverige var initiativtagare till det nya systemet med ”begär och betala”-tolkning, är det i förvånansvärt få grupper man begär tolkning till eller från svenska. Under första halvåret från maj 2004 begärdes aktiv tolkning i 4 procent och passiv tolkning (enbart från svenska) i 12 procent av de grupper där tolkning kan begäras. Motsvarande siffror för nederländskan var 70 respektive 75 procent och för danskan 12 respektive 60 procent. Är svenskar så mycket bättre i engelska än holländare och danskar, månatligen?

Visst finns det problem att tillgodose alla språk i det nya EU 25, och ambitionerna måste kanske sänkas. Som en tillfällig åtgärd (hur tillfällig?) översätts nu bara de allra viktigaste texterna till alla språk hos kommissionen. Men vill vi ha ett medborgarnära EU kräver det ökad språklig medvetenhet hos alla som är involverade i det dagliga EU-arbetet. Det är på tok att bara överge svenskan!

Barbro Ehrenberg-Sundin, Språkexpert i Regeringskansliet